

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЕКОНОМІСТІВ ЯК СКЛАДОВОЇ ЇХ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Постановка проблеми. Інтелектуальна культура займає дуже важливе місце серед інших складових культури особистості економіста і відіграє значну роль у формуванні людини як особистості, індивіда, професіонала. Очевидно, що в соціокультурному просторі, що змінюється, тільки інтелектуальна культура може сприяти особистісному й професійному успіху економіста за такими інтелектуальними критеріями: висока конкуренто-спроможність, інтуїція, мобільність, відповідальність, компетентність, активність. Психологи та педагоги одноставні в тому, що основну роль в інтелектуальному розвитку особистості відіграє навчання та активна інтелектуальна діяльність, тому нині особлива роль відводиться професійній економічній освіті, характер і значення якої змінюються найбільшою мірою, оскільки процеси інтелектуалізації економічної сфери суттєво впливають на вимоги до професійної підготовки майбутніх економістів. Однією зі складових інтелектуальної культури є мовна культура, що, у нашому розумінні, являє собою володіння студентами економічною термінологією та вмінням її доцільного використання. У своєму дослідженні І. Власюк [6] відмітила, що перевірка підготовки студентів до особистісної реалізації в економічній сфері, відповідності обраному фаху та демонстрація себе як професійно компетентної особистості, яка володіє «мовою фаху» та вільно користується нею показала, що студенти фактично не підготовлені до виконання професійних обов'язків, зокрема: спостерігаються значні ускладнення при використанні професійної термінології під час вирішення професійних ситуацій та при налагодженні комунікативних відносин; важко дається запам'ятовування нових понять; професійна спрямованість та мотиви навчання є в більшості випадків зовнішніми та не підкріплюються бажанням студентів оволодіти обраним фахом на високому та достатньому рівнях; студенти не привчені долати труднощі, що виникають у процесі професійної підготовки, зокрема при формуванні словника економічної термінології; мають слабкі уявлення про виконання творчих завдань та використання економічної термінології у нестандартних ситуаціях [6, с. 121].

Отримані результати засвідчили необхідність організації навчальної діяльності та навчального середовища таким чином, щоб сприяти полегшенню процесу формування мовно компетентного фахівця, який демонструє високий рівень інтелектуальної культури.

Аналіз попередніх досліджень. Проблеми інтелектуальної культури досліджуються нині філософами, психологами, соціологами, педагогами і навіть математиками та кібернетиками. У філософії інтелектуальна культура вважається складовою частиною духовної культури людства (С. Возняк, Ю. Занік), умовою розвитку сучасного суспільства (М. Верников). Психологи пов'язують це поняття з інтелектуальними вміннями (Д. Богоявленська, С. Лазаревський, Н. Менчинська, Н. Тализіна, І. Якиманська), педагоги – із загальнонавчальними інтелектуальними вміннями (В. Давидов, В. Паламарчук), математики – з уміннями розв'язувати складні завдання (І. Захарова, Є. Лодатко, К. Недялкова, О. Смірнова), кібернетиків цікавлять проблеми штучного інтелекту (В. Глушков, Е. Хант).

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов формування термінології студентів економічних спеціальностей як складової їх інтелектуальної культури.

Виклад основного матеріалу. В науці вже визнано, що освіта є найважливішим чинником у плані формування інтелектуальної культури майбутнього фахівця [2; 3], проте інтелектуальна складова професійної освіти формується стихійно, а наявний досвід реалізації програм, орієнтованих на інтелектуальний розвиток, не узагальнюється і зберігає статус приватного досвіду. Інтелектуалізація професійної освіти передбачає якісну зміну особистості через

формування таких показників, як: інтелектуальна культура, інтелектуальна діяльність, інтелектуальна компетентність, що, на думку російської дослідниці Г. Єгорової, забезпечує сам процес інтелектуалізації особистості [1, с. 21].

В педагогіці вищої школи інтелектуальна культура вважається мірою і способом творчої самореалізації особистості в різноманітних видах інтелектуальної діяльності [1, с. 21]. Найважливішими чинниками, що визначають ступінь досконалості розумової діяльності, є: здібність до аналізу, синтезу, асоціації, екстраполяції, а також образне мислення. Здатність продумати, змодельовати подумки якусь подію або явище визначає глибину і досконалість інтелектуальної культури особистості. Інтелектуальна культура займає дуже важливе місце серед інших складових культури особистості і відіграє значну роль у формуванні людини як особистості, індивіда, професіонала.

Отже, під *інтелектуальною культурою студентів економічних спеціальностей* розуміємо ієрархічну систему знань, умінь і здібностей, що дозволяють майбутньому економісту на основі аналізу, синтезу, порівняння, моделювання та прогнозування здійснювати активну й продуктивну інтелектуальну діяльність, спрямовану на вирішення складних економічних завдань. У своєму дослідженні Г. Михалін [5] розглядає інтелектуальну культуру як складову професійної культури спеціаліста, зазначаючи при цьому, що її основними складовими є математична, інформаційна, педагогічна, психологічна та мовна культури [5, с. 126]. У свою чергу О. Митник [4] стверджує, що інтелектуальна культура найбільше виявляється у процесі творчої діяльності й контактуванні з іншими людьми [4, с. 15].

На нашу думку, оскільки інтелектуальна культура являє собою складний процес, то основними її складовими є:

- інтелектуальне мислення;
- уміння якісного володіння економічною мовою;
- уміння аналізувати та здатність знаходити вихід із нестандартних ситуацій;
- уміння здійснювати навчально-дослідну діяльність.

Ці свідчення підтверджують той факт, що мовна культура є невід'ємною частиною інтелектуальної культури, а вміння використовувати професійну термінологію є необхідною якістю, що характеризує справжнього економіста.

Оскільки, процес запам'ятовування фахової термінології досить проблематичний і досить часто викликає у студентів зниження мотиваційних чинників щодо оволодіння майбутнім фахом, виникає потреба в організації навчального середовища та створенні певних умов, що полегшуватимуть процес формування словника професійної термінології майбутніх економістів.

Під педагогічними умовами ми будемо розуміти зовнішні стосовно особистості студента обставини середовища навчання та виховання, які є причиною якісних змін його особистості. Педагогічні умови – це спосіб формування, а розвиток інтелектуальної культури – процес і результат відповідного формування, що переживається суб'єктивно.

Відповідно до цього визначення, основним чинником розвитку інтелектуальної культури майбутнього економіста вважаємо інтелектуалізацію його професійної підготовки, зокрема підготовки щодо використання економічних термінів під час вирішення професійних ситуацій, яку можна забезпечити шляхом дотримання таких педагогічних умов:

1. Забезпечення мотивації студентів економічних спеціальностей до інтелектуальної діяльності, зокрема формуванню словника професійної термінології.
2. Розв'язування нестандартних творчих фахових завдань і проблемних ситуацій для формування сучасного економічного мислення, які б забезпечували розширення знань економічних термінів.
3. Організація самостійної навчально-пізнавальної та науково-дослідницької діяльності студентів.
4. Проведення інтелектуальних ігор та змагань, спрямованих на розвиток інтелектуальної продуктивності та розширення словника професійної термінології.

Необхідною умовою розвитку інтелектуальної культури майбутніх економістів вважаємо

домінування інтелектуально-спонукального мотиву в структурі мотивації інтелектуальної діяльності. Засоби його формування такі: зміст навчального матеріалу, методи його подання, середовище організації розумової діяльності, створення позитивних емоцій.

Створення в економічному ВНЗ відповідного інтелектуального середовища передбачало забезпечення соціально-психологічних, технічних, технологічних умов для мотивації студентів до інтенсивної інтелектуальної діяльності та розширення словника професійної термінології кожного студента.

Здатність творчо вирішувати проблеми та доцільно і вміло використовувати економічну термінологію – найважливіша якість сучасного менеджера. Тому в професійній підготовці майбутніх економістів мають активно використовуватись творчі нестандартні фахові завдання й проблемні ситуації під час вивчення різних дисциплін. Організація розв'язування нестандартних творчих фахових завдань під час вивчення, наприклад, дисциплін циклу природничо-наукової підготовки дає можливість інтенсивно розвивати інтелектуальні знання та вміння використовувати економічні терміни під час налагодження комунікативних відносин у майбутніх економістів.

Розв'язування професійно-інтелектуальних вправ і аналіз проблемно-практичних ситуацій є найкращою формою розвитку інтелектуальної продуктивності, зокрема у процесі розширення словника економічних термінів. Аналіз практичних економічних ситуацій як форма професійної підготовки майбутніх економістів дозволяє студентам успішно виконувати такі завдання:

- оволодіти навичками і прийомами аналізу ділових ситуацій;
- відпрацювати уміння знаходити додаткову інформацію, необхідну для уточнення початкової ситуації, акцентуючи увагу на нових економічних поняттях, що потрібні для засвоєння ;
- набути навичок застосування теоретичних знань, зокрема застосування економічної термінології, для аналізу практичних проблем;
- наочно представити особливості ухвалення рішення в ситуації невизначеності, а також різні підходи до розробки правил дій, орієнтованих на кінцевий результат;
- набути навичок чіткого і точного викладу власної точки зору в усній і письмовій формі, використовуючи при цьому вміло і доцільно фахові економічні поняття;
- виробити вміння переконливо обґрунтовувати і захищати свою точку зору;
- відпрацювати навички критичного оцінювання точки зору інших;
- навчитися ухвалювати самостійні рішення на основі групового аналізу ситуації;
- навчитися отримувати користь зі своїх і чужих помилок, спираючись на дані зворотного зв'язку.

Розвитку інтелектуальної продуктивності, як показало наше дослідження, найбільше сприяє розв'язання студентами конкретних ситуаційних вправ, які ознайомлюють студентів з українськими реаліями у царині корпоративного управління та фінансового менеджменту, оскільки описують діяльність функціонуючих українських компаній. Дискусії, які ведуться довкола проблем, описаних у пропонуваніх ситуаційних вправах, допомагають краще зрозуміти особливості українського корпоративного управління та фінансового менеджменту. Враховуючи, що ситуаційні вправи та завдання збагачені професійними економічними поняттями, студенти матимуть змогу ознайомитися з новими економічними поняттями та розширити власний термінологічний словник.

Організація самостійної творчої навчально-пізнавальної та науково-дослідницької діяльності студентів є ефективною умовою розвитку інтелектуальної активності і продуктивності студентів. Враховуючи, що творчий потенціал особистості утворюють складові її інтелектуальної, емоційно-почуттєвої та дієво-практичної сфер, і те, що наукова робота студентів сприяє не лише поглибленню та розширенню знань з усіх дисциплін, а й розвитку вмінь використовувати економічну термінологію в процесі налагодження комунікативних зв'язків та розвитку творчих здібностей особистості, можна зробити висновок, що розширенню

меж реалізації творчої інтелектуальної активності може сприяти науково-дослідна робота студентів.

Організація інтелектуальних ігор та змагань, як показало наше дослідження, виступає ефективним засобом розвитку економічного мислення, створює умови для опанування світом економіки, засвоєння її норм, правил, законів та активному використанню знань економічної термінології у процесі спілкування.

Висновки. Дослідження показало, що основним чинником, який сприяє найбільш ефективному формуванню та розширенню словника економічних термінів, є стимулювання інтелектуальної активності студентів. Забезпечити функціонування такого чинника можна за дотримання певних педагогічних умов, до яких відносимо: створення в студентів мотивації до інтелектуальної діяльності; розв'язування нестандартних творчих задач і проблемних ситуацій для розвитку творчого економічного мислення; організація самостійної творчої навчально-пізнавальної та науково-дослідної роботи як чинника розвитку інтелектуальної активності; розв'язування професійно-інтелектуальних вправ і аналіз проблемно-практичних ситуацій для розвитку інтелектуальної продуктивності та розширенню знань економічної термінології; організація інтелектуальних ігор і змагань для розвитку інтелектуальної культури майбутніх економістів та вмінь використовувати економічні терміни під час вирішення професійних завдань.

Література:

1. Егорова Г. Технологии развития интеллектуальной культуры будущего специалиста: учебное пособие / Г. И. Егорова. – Тюмень: ТюмГНГУ, 2010. – 170 с.
2. Капцов А. Интеллектуальное развитие студентов в вузе / Капцов А.В. // Прикладная психология. – 2002. – № 3. – С.78-83.
3. Крюкова Д. Интеллектуальна культура особистості майбутнього фахівця / Крюкова Д. Ф. // Розвиток психологічної культури учнівської молоді в системі неперервної професійної освіти: Навчально-методичний посібник / За ред. В. В. Рибалки. – К.: ІППО АПН України, 2005. – С.81-85.
4. Митник О. Теоретико-методичні основи підготовки майбутнього вчителя до формування культури мислення молодшого школяра: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / О. Я. Митник. – Київ, 2010. – 23 с.
5. Михалін Г. Професійна підготовка вчителя математики у процесі навчання математичного аналізу / Г. О. Михалін. – Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2003. – 320 с.
6. Vlasiuk I. Determinational criterias of economist's professional and terminological competence development / I. V. Vlasiuk // International Journal of Economics and Society. – Memphis, USA: ICES Foundation, 2015. – [Vol. 1, Issu 1]. – P. 121-124.

Дана стаття присвячена розгляду питання впливу педагогічних умов на формування професійної термінології як складової інтелектуальної культури майбутнього економіста. Розкрито сутність, способи реалізації педагогічних умов, та вплив інтелектуальної активності студентів як чинника ефективного формування та розширення словника економічних термінів.

Ключові слова: економічне мислення, інтелектуальні ігри, інтелектуальна культура економіста, мовна культура економіста, педагогічні умови, професійна термінологія економіста.

Данная статья посвящена рассмотрению вопроса влияния педагогических условий на формирование профессиональной терминологии как составляющей интеллектуальной культуры будущего экономиста. Раскрыта сущность, способы реализации педагогических условий, и влияние интеллектуальной активности студентов как фактора эффективного формирования и расширения словаря экономических терминов.

Ключевые слова: экономическое мышление, интеллектуальные игры, интеллектуальная культура экономиста, языковая культура экономиста, педагогические условия, профессиональная терминология экономиста.

This article is devoted to the impact of pedagogical conditions for forming professional terminology as part of the intellectual culture of the future economist. The essence, how to implement pedagogical conditions and the impact of intellectual activity of students as the factor of effective formation and expansion of the dictionary of economic terms.

Keywords: economic thinking, intellectual games, intellectual culture economist, economist linguistic culture, pedagogical conditions, professional terminology economist.